

Τα χαμένα κειμήλια της Μονής Παντοκράτορος - Ένα από τα αρχαιότερα χειρόγραφα στο Χάρβαρντ

/ [Αγιορείτικα](#)

Στο αρχείο του τμήματος Βυζαντινών Σπουδών του Dumbarton Oaks στην Ουάσιγκτον, το οποίο αποτελεί παράρτημα του πανεπιστημίου του Χάρβαρντ ένα παλιό κειμήλιο, προερχόμενο από το Άγιον Όρος, προκαλεί το ενδιαφέρον επιστημόνων και ερευνητών. Ο Κώδικας 49 -ένα Ψαλτήρι και Πράξεις Αποστόλων-, που χρονολογείται στον 11ο αιώνα και φέρει αριστοτεχνικές μικρογραφίες, αποτελεί το ... κόσμημα του Ιδρύματος, αλλά και

έναν από τους πολύτιμους χαμένους -και κλεμμένους- θησαυρούς της Μονής Παντοκράτορος του Αγίου Όρους.

Κλάπηκε στη διάρκεια της γερμανικής Κατοχής, ενώ εκτός από το κύριο σώμα του που βρίσκεται στο Dumbarton Oaks, ένα φύλλο του φυλάσσεται στο **Μουσείο Μπενάκη**, ένα άλλο στην **Κρατική Πινακοθήκη της Μόσχας**, ένα ακόμη στο **Arts Museum** στο Κλίβελαντ και άλλα 4 φύλλα δεν έχουν ακόμη εντοπιστεί.

εμ.

15
15
15

† ΘΑΓΕΝΙΟΙΣΙΕΠΙΛΚΣΑΞΕΝΩΣ †

αδριώ-θηλίσιαρδίαμουδρλίσω-ι-θω-θηκδρασ
μουδρ-θωμου. δωλατιμ-θη-αμαμουδωδ-
χθροισμουδφραμ-θημδρ-σρ-ωσου. ο-τι-α-κε-
τιμ-α-ιος-ω-σ-ο-κ-σ-λα-ι-ου-κε-τι-δι-λα-ιος-ω-σ-ο-θ-π-
η-μω-μ. λα-ι-ου-κε-τιμ-α-ιος-ω-σ-ο-κ-σ-λα-ι-ου-κε-τι-δι-λα-ιος-ω-σ-ο-θ-π-
η-μω-μ.

Μιλώντας πρόσφατα από το βήμα του **8ου Διεθνούς Επιστημονικού Εργαστηρίου της Αγιορείτικης Εστίας στη Θεσσαλονίκη**, ο Ιερομόναχος Θεόφιλος Παντοκρατορινός, αποκάλυψε πως υπάρχει αλληλογραφία τόσο του υπουργείου Εξωτερικών, όσο και του υπουργείου Πολιτισμού με τη Διεύθυνση του Αμερικανικού Ιδρύματος, προκειμένου το πολύτιμο κειμήλιο να επιστρέψει στο μοναστήρι. Η επικοινωνία δεν έχει αποδώσει μέχρι τώρα, αλλά οι επαφές και η πίεση συνεχίζονται.

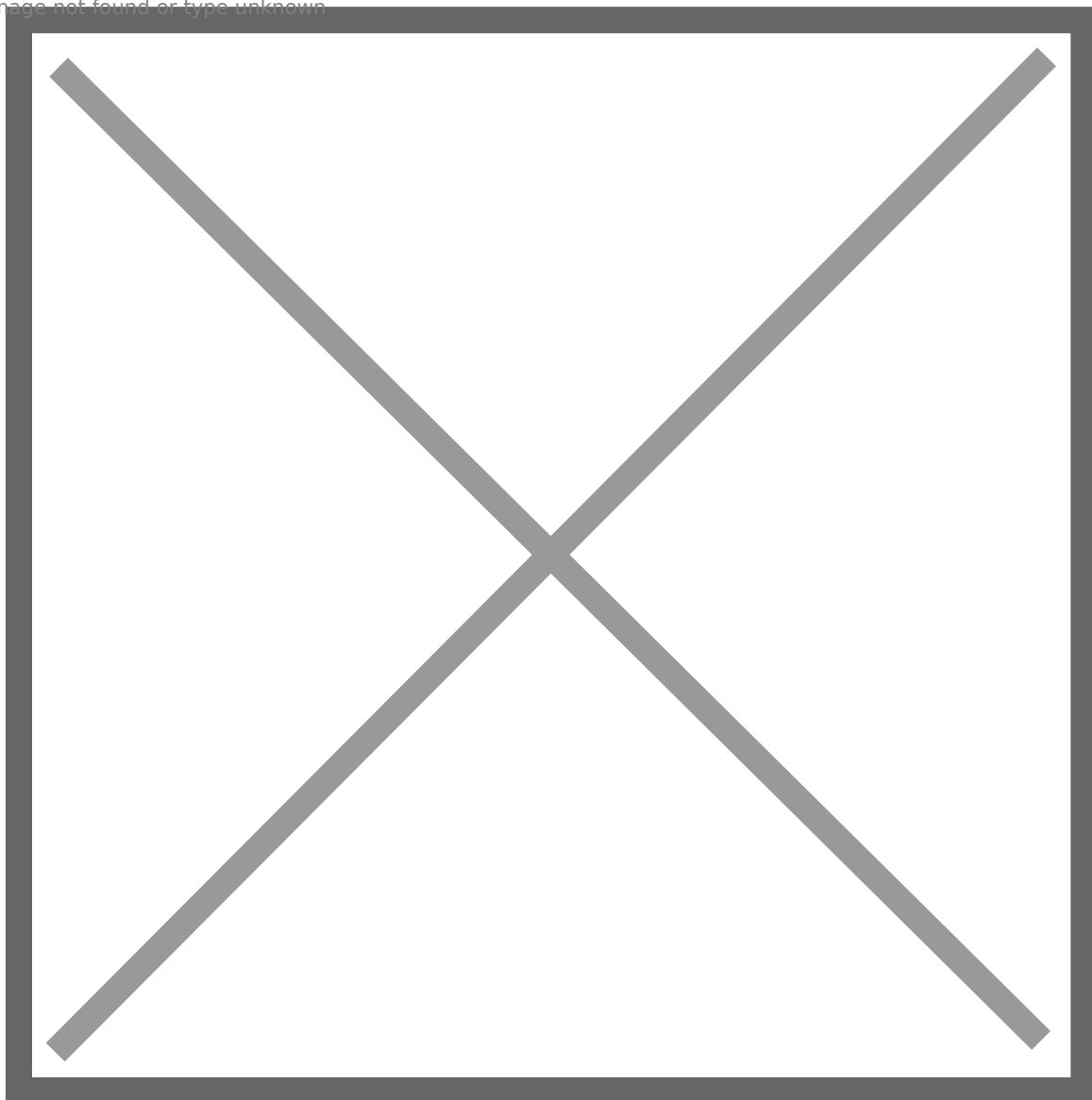
Ο Κώδικας 49, που αποτελείται από Ψαλτήρι και Πράξεις Αποστόλων είναι ένα εξαιρετικός και ιδιαίτερα σπάνιος θρησκευτικός θησαυρός, στο δε Dumbarton Oaks, όπου βρίσκεται, υπάρχει ένα σημαντικό κέντρο βυζαντινών σπουδών και οι υπεύθυνοί του δείχνουν το κειμήλιο -μεταξύ άλλων- και δηλώνουν υπερήφανοι που το έχουν στην κατοχή τους.

«Το κειμήλιο είναι πολύ σπουδαίο και δυστυχώς δεν είναι το μοναδικό που έχει χαθεί ή κλαπεί. Υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός θρησκευτικών θησαυρών που έχουν φύγει από το μοναστήρι και άλλα επέστρεψαν, άλλα όμως είναι ακόμη χαμένα. Για όσα γνωρίζουμε πού είναι, κάνουμε αγώνα να τα φέρουμε πίσω, αλλά αυτό είναι συχνά και δύσκολο και χρονοβόρο», δήλωσε στη Vorica ο π. Θεόφιλος.

Πώς όμως φεύγουν και χάνονται τα πολύτιμα αρχεία ή αντικείμενα από τα μοναστήρια του Αγίου Όρους;

Μόνο το 1962 και μόνο από τον φάκελο του αρχείου για το μετόχι της Μονής Παντοκράτορος, Αζάπικο Σιθωνίας, χάθηκαν 32 πρωτότυπα έγγραφα, τα οποία χρονολογούνται από τον 14ο αιώνα και μετά. Οι πληροφορίες αναφέρουν πως επαγγελματίες που συνεργαζόταν εκείνη την εποχή με το μετόχι και παρείχαν εμπιστευτικού χαρακτήρα υπηρεσίες, υπεξαίρεσαν τα έγγραφα αυτά, παρά τις διαμαρτυρίες των μοναχών. *«Χρόνια αργότερα όταν ήρθε η ώρα του Κτηματολογίου, η Μονή δεν διέθετε έγγραφα για να αποδείξει ότι είχε δικαιώματα στην περιοχή της Σιθωνίας»*, ανέφερε ο π. Θεόφιλος.

Image not found or type unknown

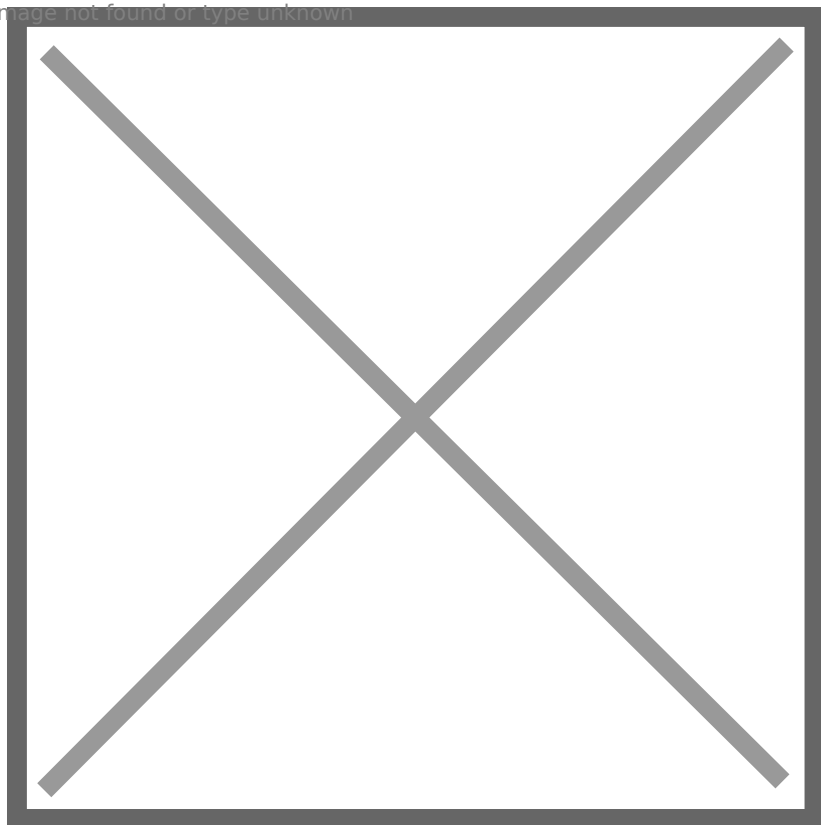

Η Μονή Παντοκράτορος, τέλη του 19ου αιώνα

Χαμένοι θησαυροί του μοναστηριού

Το σιγίλλιο (αυτοκρατορικό έγγραφο) που φέρει την υπογραφή του Πατριάρχη Αντωνίου του Δ΄ το έτος 1394 αποτελεί ένα από τα αρχαιότερα έγγραφα της Μονής Παντοκράτορος και θεωρείται θεμελιώδες καταστατικό έγγραφο, καθώς διασφαλίζει την περιουσία, τον κοινοβιακό χαρακτήρα και την ανεξαρτησία του μοναστηριού. Το σιγίλλιο επέστρεψε στη Μονή και πλέον είναι από τα σημαντικότερα κειμήλιά της.

Image not found or type unknown

Έχουν επιστρέψει στην Μονή ορισμένα σημαντικά κειμήλια, μεταξύ των οποίων το πρωτότυπο σιγίλλιο του πατριάρχου Αντωνίου του Δ΄ του έτους 1394, το οποίο αποτελεί ένα από τα θεμελιώδη καταστατικά κείμενα της Μονής

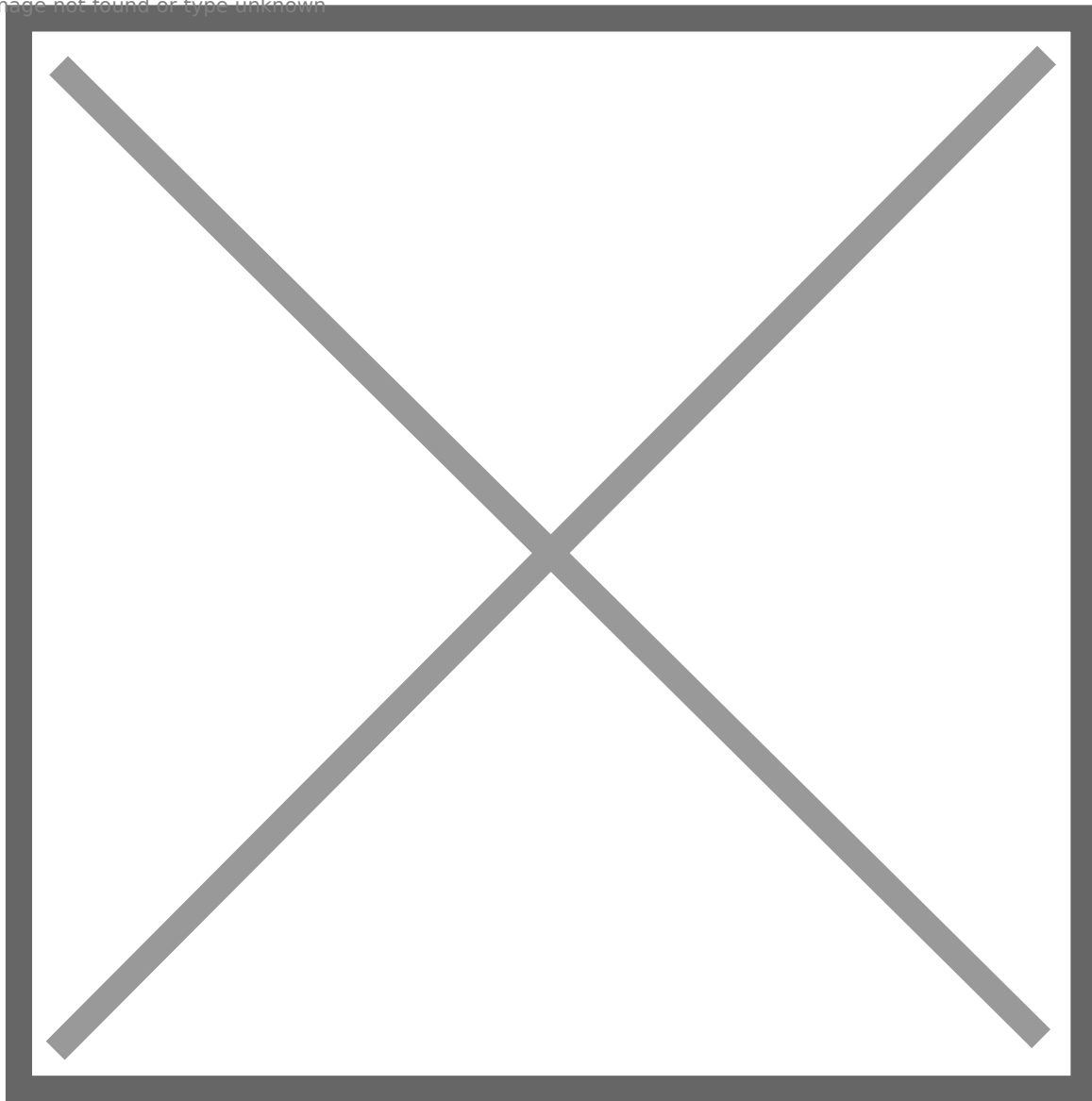
Σύμφωνα με την έρευνα του π. Θεόφιλου λείπουν επίσης δύο πρωτότυπες αποφάσεις Ιεράς Σύναξης του 1589, με κέρινη βούλα, ο Κώδικας 81 του 12ου αιώνα με βίους και μαρτύρια Αγίων, ο οποίος κλάπηκε τον Σεπτέμβριο του 1960 και δεν έχει εντοπιστεί, ένα δίφυλλο του Κώδικα 52 από το οποίο τα φύλλα 92-93 έχουν εντοπιστεί στο Art Museum του Princeton, ένα ειλητάριο με την Ακολουθία της Αγίας Μετάληψης που εκλάπη το 1953, ένας μουσικό Κώδικας με αριθμό 23 του 17ου αιώνα, καθώς και οι Κώδικες 187, 188, 189.

Εξαιρετικό ενδιαφέρον έχουν δύο χειρόγραφοι Κώδικες από το Παντοκρατορικό Κελλί του Αγίου Νικολάου στις Καρυές, οι οποίοι κατασχέθηκαν τον Σεπτέμβριο του 1960 στη Θεσσαλονίκη. Ο ένας βρίσκεται στη συλλογή της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ, ενώ προβληματισμό προκαλεί το γεγονός πως ο άλλος, που χρονολογείται στα 1894 «επιστράφηκε στον κατηγορούμενο μαζί με άλλους 4, άγνωστους σε μας, Κώδικες».

Τον Σεπτέμβριο του 1960 φαίνεται πως έγινε μια μεγάλη κλοπή στη Μονή Παντοκράτορα. Ένας Κώδικας του 12ου αιώνα, με ακριβή χρονολόγηση στα 1366, που αποτελεί έναν ιδιόχειρο Τετραυάγγελον του βασιλιά Αλέξιου Γ΄ Μέγα

Κομνηνού, εντοπίστηκε στο Τορόντο του Καναδά στην κατοχή του εμφιλεγόμενου συλλέκτη Ελία Μπορόφσκι. Το 1992 ο Μπορόφσκι και η σύζυγός του Μπατία ίδρυσαν ένα ιδιωτικό μουσείο στην Ιερουσαλήμ, το Bible Lands Museum (Μουσείο των Χωρών της Βίβλου) και το χειρόγραφο της Μονής εκτίθεται πλέον εκεί.

Image not found or type unknown

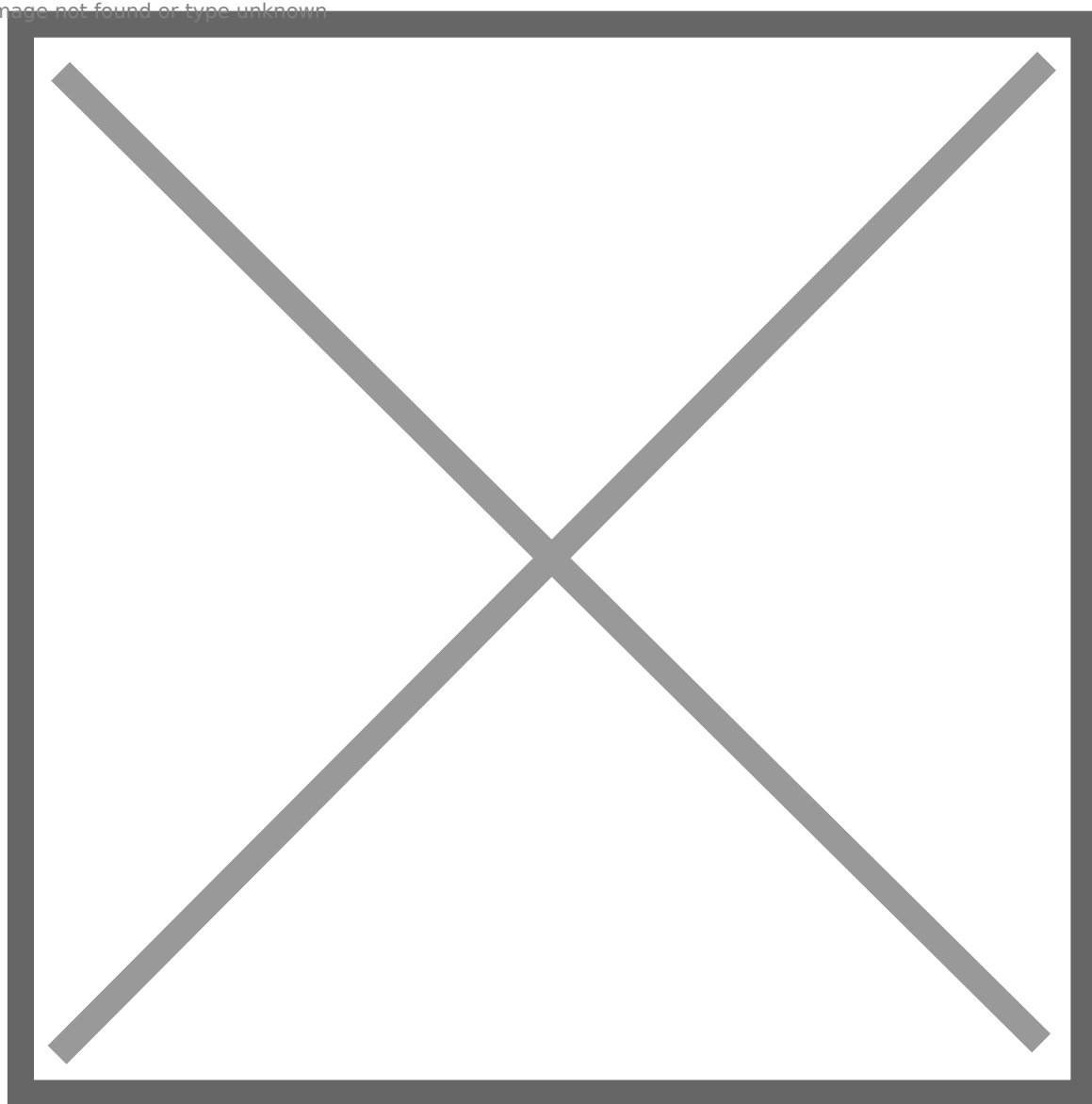

Ένα από τα σημαντικότερα χειρόγραφα στον κόσμο είναι το εικονογραφημένο ψαλτήρι του 9ου αιώνα της Μονής Παντοκράτορος υπ' αριθ. 61

Παρουσιάζοντας τα «Αποσπασθέντα κειμήλια της Ιεράς μονής Παντοκράτορος κατά την πρόσφατη ιστορίας της», ο π. Θεόφιλος -ο οποίος έχει κάνει το διδακτορικό του πάνω στην Παλαιογραφία στη Γαλία- ανέφερε ότι αποτελεί ευτυχή συγκυρία το γεγονός πως «τα τελευταία 50-60 χρόνια επέστρεψαν πολλά κειμήλια από απογόνους ιδιωτών που κα κατείχαν. Μία τέτοια κατηγορία είναι δικηγόροι, που τα πήραν στο πλαίσιο έρευνας και ξέχασαν να τα επιστρέψουν. Έτσι συνεργάτες δικηγορικών γραφείων από τη Θεσσαλονίκη, τη Χαλκιδική, την Αθήνα, επέστρεψαν έναν αριθμό από αυτά»

Σε μια άλλη κατάσχεση που έγινε στις 29 Νοεμβρίου του 1984 σειρά κειμηλίων μεταφέρθηκαν στο Χριστιανικό και Βυζαντινό Μουσείο Αθηνών, όπου και φυλάσσονται ως σήμερα, ενώ άλλα βρίσκονται στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Χαλκιδικής και Αγίου Όρους. Μεταξύ αυτών είναι μία εικόνα των Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου, μία άλλη των Αγίων Πάντων, ένας ξυλόγλυπτος σταυρός αγιασμού που χρονολογείται στα 1746, μία ξύλινη σταυροθήκη των αρχών του 19ου αιώνα με σταυρό που φέρει ανάγλυφες παραστάσεις, μία αμφοπόσωπη μήτρα χαλκογραφίας με παράσταση της Δευτέρας Παρουσίας που χρονολογείται στα 1848 και στην άλλη όψη την Υπεραγία Θεοτόκο να ευλογεί τις Μονές του Αγίου Όρους με έτος 1867.

Image not found or type unknown

«Στο τέλος του 19ου αιώνα η Μονή Παντοκράτορος, όπως και πολλά άλλα μοναστήρια στο Άγιον Όρος έπεσαν σε μααρασμό λόγω της λειψανδρίας, αλλά και των οικονομικών προβλημάτων. Είναι χαρακτηριστικό πως το 1903 το μοναστήρι

είχε 548 μοναχούς και το 1991 μόλις 58 και για χρόνια δεν λειτουργούσε η Σύναξη. Νωρίτερα είχαν χαθεί μετόχια και η Μονή κατάντησε μία σφραγίδα στα χέρια επιτήδειων, οι οποίοι και τη χρησιμοποιούσαν για να εξυπηρετούν τα δικά τους συμφέροντα. Κινητά και ακίνητα διασπαθίστηκαν και άλλαξαν χέρια με παράνομους τρόπους ως προϊόντα κλοπής ή δικαιοπραξίες», ανέφερε ο π. Θεόφιλος.

Παράλληλα, εξέφρασε την ευχή να αποδώσουν οι προσπάθειες των μοναχών και του ηγούμενου, αλλά και της Πολιτείας, ώστε να επιστραφούν τα πολύτιμα αρχεία του μοναστηριού και να κοσμήσουν την ανακαινισμένη βιβλιοθήκη και το αρχείο. Ο αγώνας των 35 μοναχών εντός της Παντοκράτορος και των συνολικά 110 μαζί με τα εξαρτήματα και τα μετόχια, θα είναι διαρκής, κατέληξε ο π. Θεόφιλος.

Πηγή: voria